

УДК 339.9.012.23

Лазебна І.В.*

ВПЛИВ ІМПОРТУ ТА ЕКСПОРТУ НА РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЧЛЕНСТВА В СОТ

В статті розкрито вплив експортно-імпортних операцій зі споживчими товарами на розвиток внутрішнього ринку. Визначено позитивні та негативні наслідки членства України в СОТ, та її вплив на експортноорієнтовні ринки. Також досліджено роль іноземних товарів на вітчизняному ринку.

Ключові слова: СОТ, експорт, імпорт, споживчі товари.

В статье рассмотрено влияние экспортно-импортных операций с потребительскими товарами на развитие внутреннего рынка. Определены положительные и негативные последствия членства Украины в ВТО, и ее влияние на экспортноориентированные рынки. Также исследовано роль иностранных товаров на отечественном рынке.

Ключевые слова: ВТО, экспорт, импорт, потребительские товары.

The effect of export-import operations with consumer goods for domestic market development is under consideration in this article. We define positive and negative consequences of the Ukraine's membership in WTO, and her influence on markets that is oriented to the export. Also there were researched the part of foreign goods on the native market.

Key words: WTO, export, import, consumer goods.

Вступ. Розвиток ринку споживчих товарів повинен характеризуватися не тільки дотриманням принципів ринкових відносин, але й розвитком торговельних послуг як невід'ємної його частини.

Стратегічним завданням України є інтеграція до ЄС. Передумовами вступу було отримання статусу країни з ринковою економікою та набуття членства у СОТ. Це розглядається як вигідний крок до подолання торговельно-економічної ізоляції, лібералізації зовнішньої торгівлі, досягнення добросовісної конкуренції, створення прозорого і передбачуваного бізнесового середовища, що, своєю чергою, сприятиме поліпшенню інвестиційного клімату в Україні та залученню іноземних інвесторів.

Проте вступ до СОТ має як позитивні так і негативні моменти. Серед позитивних моментів можна виділити: подолання дискримінаційного ставлення до України у світовій антидемпінговій політиці; прискорення реструктуризації та модернізації національного виробництва; розширення експортного потенціалу; відкриття можливостей виходу на нові ринки; високий вплив іноземних інвесторів (покращення інвестиційного клімату); лібералізацію ринку фінансових послуг; захист українських експортерів. До негативних та

* асистент кафедри економічної теорії та конкурентної політики Київського національного торговельно-економічного університету.

Науковий керівник: проф. Лагутін В.Д.

проблемних моментів відносять: збільшення обсягів імпорту й можливість використання України розвиненими країнами як ринку збуту своєї продукції, що призведе до занепаду неконкурентоспроможних галузей економіки; зменшення золотовалютних резервів та перетворення України на імпортоорієнтовану країну з вузькою спеціалізацією [1; 2].

Особливості розвитку внутрішньогалузевої міжнародної торгівлі України висвітлювалися у працях таких вітчизняних учених як: Л. Антоненко, Т. Вахненко, Л. Масловська, Т. Мельник, Г. Петрова, О. Саліханова, І. Скорнякова, Ю. Руденко, І. Фомін.

Мета статті. Розкрити вплив експортно-імпортних операцій зі споживчими товарами на розвиток внутрішнього ринку. Проаналізувати яким чином членство України в СОТ вплинуло на становище українського ринку і особливо, ринків, які можуть бути експортоорієнтованими для України.

Основний зміст. Вступ України у СОТ спричиняє ускладнення у сфері державного регулювання ринку споживчих товарів та економічного розвитку країни загалом через необхідність переходу на нові, узгоджені на міжнародному рівні, умови державного регулювання економіки; відмову від використання традиційних методів впливу економічної політики на ринок споживчих товарів (можливості застосовувати пільги в оподаткуванні, митах та інших платежах, списувати заборгованість підприємств перед державою, використовувати державні закупівлі як інструмент стимулювання вітчизняного виробника, контролювати та регулювати фінансові потоки, напрям збуту товарів).

Членство України в СОТ не призвело до автоматичного відкриття західних ринків для національних виробників споживчих товарів на відміну від імпортних постачальників продовольства з розвинених країн, для яких внутрішній ринок відкритий і обмеження майже відсутні. Так, наприклад, низькосортне м'ясо свинини та птиці імпортується по демпінговим цінам, що є причиною спаду виробництва в Україні, незважаючи на те, що українські підприємства мають всі можливості для експорту такого м'яса в країни ЄС. І, таким чином, Україна, яка має можливості на 100% забезпечити внутрішній ринок в цих продуктах (при цьому 20-30% ще експортувати), з експортоздатної країни перетворюється в імпортозалежну [3].

Вітчизняним виробникам м'яса дуже важко конкурувати з іноземними, для експорту продукції яких надаються дотації. Крім того кредити для українських аграрних підприємств значно дорожчі ніж в США і ЄС, і, відповідно, становлять 30%, 0%, 2-4% річних. І тому замість того, щоб обмежити ввіз іноземної продукції, тим більше низькосортної, захистивши при цьому національного товаровиробника, членство України у СОТ відкриває внутрішній ринок і тим самим нищить його. Зокрема, Україна не буде вводити заборону на ввіз м'ясної продукції, якщо це не відповідає нормам СОТ, і буде встановлювати прозорі та науково обґрунтовані стандарти на торгівлю цією продукцією. Проте в найближчі два роки Україна планує відмовитися від імпорту м'ясних продуктів і повністю покрити свої потреби власним виробництвом.

Стабільність спостерігається лише на ринках зерна та соняшникової олії, які були експортними товарами ще до вступу України у СОТ. На відміну від цих двох товарів, експорт харчового спирту змінився, а саме, при вступі України до СОТ, ЄС, по-перше, розділив його на харчовий та технічний, а, по-друге, ввів для харчового спирту спеціальне мито, яке є майже заборонним, що робить українську продукцію неконкурентоспроможною порівняно з бразильським спиртом, який також ввозиться до ЄС. Крім того українські виробники змушені пройти тривалу процедуру сертифікації якості продукту. А от до технічного спирту ніяких претензій ЄС не має і зацікавлений в його придбанні [4].

В цілому аграрний сектор економіки вимагає постійної турботи держави у вигляді бюджетного фінансування (державна підтримка сільськогосподарського виробництва),

що сприятиме режиму інноваційного забезпечення розвитку та підвищення ефективності великих і дрібних підприємств аграрного сектора економіки, нарощування експорту виробленої продукції і протидії засиллям імпорту харчових продуктів. Кошти державного бюджету доцільно спрямовувати на техніко-технологічне оновлення виробництва, інвестування ключових заходів, що впливають на скорочення витрат, поліпшення якості робіт і продукції, виконання державних замовлень, проведення наукових досліджень, зокрема з елітного насінництва і племінного тваринництва, організацію технологічних ярмарків, освіту, професійне навчання і перепідготовку кадрів. Рівень технологічного забезпечення суб'єктів господарювання, конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції, прибутковість організаційно-правових структур показує ефективність державної допомоги сільськогосподарським товаровиробникам [5].

Найбільшою проблемою для експорту вітчизняної продукції до ЄС є невідповідність сировини європейським стандартам. Оскільки показники якості українських товарів залишають бажати кращого, вони майже не вивізні в європейські країни. Проблема невідповідності системи стандартів української продукції до європейської є ключовим питанням в переговорах щодо зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Ще однією проблемою національних виробників в умовах членства України в СОТ є відсутність власної сировинної бази. Це змушує їх виробляти продукцію з імпоротної сировини, а вона має безпосередню прив'язаність до іноземної валюти, і таким чином в кінцевій продукції також присутня валютна складова.

Питання збільшення експорту продукції вітчизняного виробництва в ЄС та інші розвинені країни, так же як і вирішення питання гармонізації стандартів з європейськими вимогами якості повинно вирішуватись на державному рівні і не під силу окремим підприємствам, які б бажали розширити свої ринки збуту не лише Україною.

Слід звернути також увагу і на те, що відкриття світового ринку внаслідок вступу України у СОТ майже не змінило географію експортних та імпорتنних поставок. В цілому основні зовнішньоторговельні партнери Україні в 2011 р. залишалися незмінним. На першому місці по товарообігу, безумовно, лідирувала Росія, з якою відбулося деяке «вирівнювання» торгівлі. Якщо імпорт російських товарів в Україну зріс на 2,2%, то експорт виріс на 37,3%, у зв'язку з чим відбулося зменшення негативного сальдо в торгівлі з РФ.

У 2010 р. порівняно з 2009 р. експорт збільшився на 29,8%, імпорт – на 33,9%. За підсумками 2011 р. імпорт товарів збільшився на 36% і склав 82606,9 млн. дол. США, а експорт виріс на 33,1% – до 68409,8 млн. дол. США, і якщо врахувати, що в 2010 р. сальдо зовнішньої торгівлі було негативним (9337 млн. дол. США), то за підсумками 2011 р. воно різко збільшилося і склало 14197,1 млн. дол. США (табл. 1) [6].

Таблиця 1.
Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами за 2010-2011 рр.

Експорт				
	2010 р. (тис. дол. США)	у % до 2009 р.	2011 р. (тис. дол. США)	у % до 2010 р.
Всього	51430522	129,6	68409849	133,1
Країни СНД	18744497	139,1	26178688	139,7
Європа	13839371	134,8	18442343	133,4
Азія	13722129	113,1	17751983	129,4
Африка	3018692,1	114,9	3344238,3	110,8
Америка	2004956,9	178,3	2552305,4	127,6
Австралія і Океанія	28398,3	131,4	29780,2	104,9

Імпорт				
	2010 р. (тис. дол. США)	у % до 2009 р.	2011 р. (тис. дол. США)	у % до 2010 р.
Всього	60739969	133,7	82606902	136
Країни СНД	26697422	135,6	37212382	139,4
Європа	20002749	123,2	27064766	135,3
Азія	10023365	153,3	13279814	132,5
Африка	874429	141,6	940638,8	107,6
Америка	2878918,5	131	3913855,2	135,9
Австралія і Океанія	261358,6	174,9	193991,1	74,2

Джерело: [6].

Зовнішньоторговельні операції товарами Україна здійснювала з партнерами із 216 країн світу. До країн СНД у 2011 р. було експортовано 38,3%, у 2010 р. 36,5% усіх товарів, до країн ЄС відповідно – 26,3%, 25,3%. Російська Федерація залишається найбільшим торговельним партнером України (26,3% експортних та 36,5% імпорتنих поставок). Збільшився експорт товарів до всіх основних країн-партнерів: Італії – на 99,4%, Російської Федерації – на 61,5%, Білорусі – на 49,2%, Польщі – на 47,5%, Туреччини – на 39,2%, Німеччини – на 22,9%, Індії – на 13,8%. До країн Азії було експортовано товарів у 2011 р. – 25,9%, Африки – 4,9%, Америки – 3,7% від загальної кількості експорту товарів.

Із країн СНД імпортовано у 2011 р. 45%, у 2010 р. 44% усіх товарів, із країн ЄС відповідно – 31,2%, 31,5%. Збільшились проти 2009р. обсяги імпорتنих поставок із Російської Федерації (на 74,7%), Китаю (на 71,3%), Білорусі (на 54,4%), Сполучених Штатів (на 35%), Польщі (на 28,5%), Італії (на 21,6%), Німеччини (на 17,9%). Імпорт з країн Азії у 2011 р. становив – 16,1%, Америки – 4,7%, Африки – 1,1%, Австралії і Океанії – 0,2% від загальної кількості імпорту товарів [6].

Найактивніше здійснювали експортно-імпорتنі операції з товарами підприємства м. Києва, Донецької, Дніпропетровської та Одеської областей.

Зменшення експортних поставок до країн СНД та ЄС пов'язано з обмеженим попитом на продукцію металургійної галузі та сільського господарства унаслідок негативних процесів у світовій економіці, спричинених економічною кризою. Стосовно сільського господарства, то європейський ринок є дуже перспективним для нарощування обсягів експорту, але за умов наявності відповідних сертифікатів та відповідності досить високим стандартам європейського внутрішнього ринку.

Пожвавлення торговельних відносин з Азією є важливим, зважаючи на стабільну потребу країн даного регіону, навіть у період фінансової кризи, у продовольстві. Але спостерігається скорочення імпорту з країн Азії, що вплинуло на зростання частки країн СНД, тенденція попередніх років до скорочення частки яких припинилась. Такі зрушення пов'язані з тим що, по-перше, падіння національних валют країн СНД відносно основних світових валют – долара США та євро – зробило товари з даних країн більш конкурентоспроможними, враховуючи девальвацію гривні; а, по-друге, з країнами СНД та Україною продовжує діяти режим вільної торгівлі.

Присутність іноземних товарів на вітчизняному ринку може мати позитивні наслідки для національних виробників: полегшений доступ до іноземних факторів виробництва – сировини, ресурсів, технологій; присутність на національному ринку нових зразків про-

дукції, що може стати стимулом до вдосконалення аналогічної національної продукції [7].

Такі галузі як харчова і легка промисловість, тобто галузі, що характеризуються високим рівнем конкуренції на внутрішньому ринку, а тому досить конкурентоспроможні для того, щоб витримати конкуренцію з боку іноземних виробників, скоріше за все виграють у приєднанні до СОТ.

З моменту вступу до СОТ в Україні почали діяти нові мита, значно нижчі як на про-дтовари так і непродтовари. Це стало причиною різкого приросту ввезення товарів в країну. Приплив імпорту зіграв свою позитивну роль, так як нашій країні вдалося наситити ринок продовольчими товарами і товарами тривалого користування, потреби в яких в останні кілька років збільшилися у зв'язку з розширенням кредитування й зростанні доходів населення. З іншого боку істотне зниження мит позначилося значним падінням рівня надходження до казни.

Головними експортними позиціями України, як і раніше, залишаються зерно, метал і продукція машинобудування, яка поставляється насамперед до країн СНД, де умови руху товарів більш ліберальні, аніж у СОТ. Зате аграрна промисловість і металургія отримали дивіденди від членства країни у СОТ. Перша, за рахунок скасування квот на експорт зернових (липень 2008 р.), друга – за рахунок значного скорочення антидемпінгових розслідувань.

Висновки. Вступ в СОТ є необхідною умовою для інтеграції України в ЄС, що є ключовим пріоритетом нашої держави, також важливими є створення зони вільної торгівлі з ЄС та участь в митному союзі. Це напрямки діяльності державних органів, які можуть вивести український ринок споживчих товарів на новий рівень розвитку.

Проте після вступу до СОТ Україна так і не змогла розширити свою присутність на зовнішніх ринках розвинених країн, це пояснюється тим, що:

1) як зазначалося раніше, велику частину імпорту становить сировина, а нашій країні нічого запропонувати. Тому головними ринками збуту українських товарів залишаються країни СНД та Азія;

2) невідповідність стандартів – наприклад, у ЄС перевіряють 74 норми вмісту антибіотиків у сільськогосподарській продукції, а в Україні лише три. Вітчизняні норми вмісту свинцю у молоці і м'яси вп'ятеро перевищують західноєвропейські. Мікробіологічні показники безпеки українського молока в три-десять разів перевищують норми ЄС.

Список використаної літератури

1. Попов Є.В., Божков В.П. Проблеми та перспективи країни на шляху вступу та участі у СОТ / Є.В. Попов, В.П. Божков // Економіка. Фінанси. Право. – 2006. – №2. – С. 3-6.
2. Демко Б. Что даст Украине вступление в ВТО / Б. Демко // Налоговое планирование. – 2008. – №2(47). – С. 19-27.
3. Союз птицеводов призвал защитить производителя от импорта мяса [Електронний ресурс]. – // Режим доступу: <http://www.biz.liga.net>.
4. Антоненко Л.А., Нго Чунг Хоа. Сочетание региональных и отраслевых аспектов в системе государственного регулирования АПК Украины / Л.А. Антоненко, Чунг Хоа Нго // Вісник Харківського національного університету. Економічна серія. – 2006. – № 719. – С. 45-49.
5. Россоха В.В. Механізм державної підтримки аграрного сектора економіки в умовах членства України у СОТ / В.В. Россоха // Вісник аграрної науки. – 2010. – №1. – С. 69-73.

6. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами. – // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Петрова Г.Є. Вступ України до СОТ: умови та наслідки / Г.Є. Петрова // Держава та регіони. – 2009. – №2. – С. 146-152.